

*История и съвремие
History and Modern Times*

НАУЧНО-КУЛТУРНИТЕ ВРЪЗКИ МЕЖДУ АЗЕРБАЙДЖАН И БЪЛГАРИЯ. СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА ОБРАЗОВАНИЕТО (1991–2008)

Габил Нуркиши оглъ Мамадов
Славянски университет в Баку

Резюме. Статията е посветена на научните и културните контакти между независимата Азербайджанска република и Република България. В края на XX и през първото десетилетие на XXI век между двете страни вече съществуват близки творчески връзки в областта на науката, образованието и културата. В статията е направен опит те да бъдат подробно осветени, фокусирайки се върху периода 1991–2008 г.

Keywords: Culture, Azerbaijan, Bulgaria, science, education, cultural relations

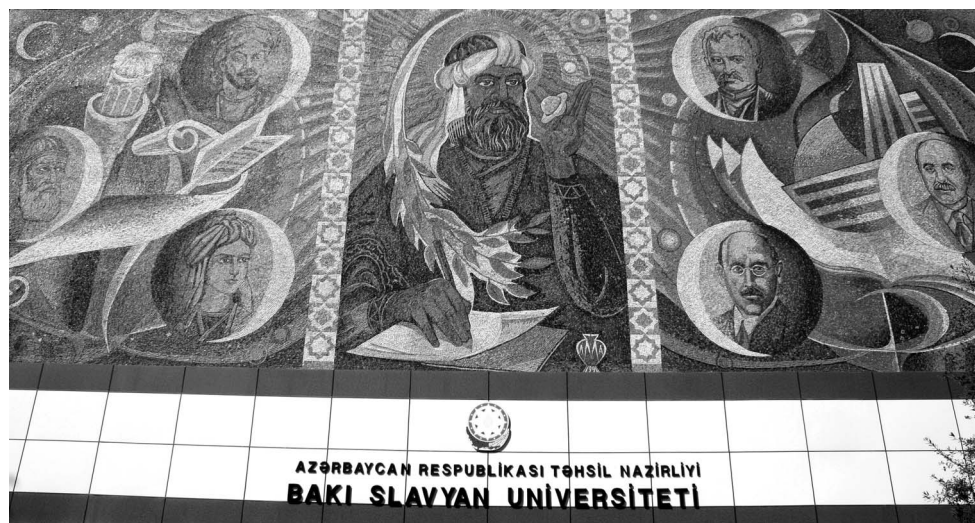
Днес приоритетна задача на външната политика на всяка държава трябва да стане отстраняването на опасността от разпалването на междунационални и религиозни конфликти. Съгласно изискванията на съвременния етап от развитието на света, е необходимо да застанем на пътя на взаимното разбирателство и да се насочим към осъществяването на диалог между различните култури и отделните цивилизации с техните вярвания.

Голяма част от днешните народи, които живеят твърде далеч един от друг, притежават еднакви или близки символи. Говори се например за лъва като олицетворение на сила, великодушие, храброст, властност, за зрението на орела, силата на бивола, бързината на елена, хитростта на лисицата. Сред символните значения са и такива като: бивола – плодородие, просперитет; орела – власт, прозорливост; рибата – бдителност; змията – вечност; дъба – здравина, могъщество; палмовата клонка – слава, почит; слънцето – богатство, изобилие, и т. н. (Иванов, 1971: 3–6).

Националното знаме на Азербайджанската република е трицветно, като трите ивици – синя, червена и зелена, са разположени водоравно, а в центъра на червената има бял полумесец и звезда с осем върха. Цветовете на

този флаг са символи на обвързаността с тюркската национална култура и на принадлежността към цивилизацията на исляма, от една страна, но в същото време и към съвременната европейска демокрация, от друга. Изтъкнатият композитор и музиколог, автор на азербайджанския държавен химн – Узеир Хаджибейов, на 28 май 1919 г. пише следното във вестник „Азербайджан“: *Символните значения на нашето знаме са: синият цвят, символизиращ тюркизма, зеленият – исляма, а червеният е цветът на прогреса и културата*¹⁾. Трите цвята на държавното знаме свидетелстват за важната роля на страната във външната политика, за предпочетената стратегия на диалога и сътрудничеството между различни култури, за предприетия курс на взаимстване на европейските културни норми, разбира се, при стриктно придържане към условието за запазване на националните културни и религиозни ценности. Религиозната толерантност и откритост, стремежът към межкултурно сътрудничество и днес са сред най-достойните качества на азербайджанския народ, изразени в трите цвята на националното знаме, които символизират характерните белези на народността.

В много от висшите учебни заведения в Азербайджанската република – като Бакиния държавен университет (БДУ), Славянския университет в Баку (СУБ) и др., се изучават родните езици и култури на различни народи, като по този начин се изграждат трайни отношения между тях. Европейската интеграция и признаването на нейните съвременни културни ценности не означава сляпо подражание, както и непременно отказ от националните

Мозаечното пано на централния вход на Славянския университет в Баку

и религиозните специфики на азербайджанския народ. Общонационалният лидер на Азербайджан Гейдар Алирза оглъ Алиев отбелязва: *Целта на тези взаимни отношения е затвърждаването на позициите на Азербайджанската република на международната арена и тяхното ефективно използване за развитието на науката и културата в нашата страна* (Əliyev, 1997: 205). Съставна част от глобализацията и модернизираната идеология е съхраняването на националните и моралните ценности, като в същото време не се допуска чуждестранните да се приемат и формират при оказване на външен натиск (Mehdiyev, 2005: 203). Президентът на Азербайджанската република Илхам Алиев описва стратегическата линия на външната политика на страната и затвърждаването на отношенията с източноевропейските държави по следния начин: *Азербайджан няма да се превърне в арена за състезание, а ще стане площадка за сътрудничество както в региона, така и из целия свят* (Палчев, 2009: 59–60). Това се разбира ясно и от отношенията на Азербайджан и България в областта на науката, културата и образованието.

От историята се знае, че българите се заселват в Азербайджан през 30-те години на XX век. Първи селища основават в Гянджа, но, намерили гостоприемството и приятелството на Азербайджан, те се установяват също в Евлах, Баку, Нахчиван.

Трябва да се отбележи фактът, че сътрудничеството и изграждането на близки отношения между различните култури зависи от целенасочената дейност на обществени и политически организации в световен мащаб. На 7 октомври 2004 г. президентът на Република България Георги Първанов пристига на посещение в Славянския университет в Баку и заявява в речта си: *Когато се говори за „културни коридори“, не може да не се спомене прочутият Копринен път. Този „коридор“, функционира хилядолетия наред, служеше не само за търговия, но и за обмен на технологии, постижения в областта на изкуството и като цяло – за културни постижения. Безусловно, географското положение на България и Азербайджан ще послужи за нашето по-нататъшно сближение в глобализацията се свят. Културите не трябва „да се сблъскват“, а трябва да функционират заедно и да водят диалог. Убеден съм, че в XXI век не трябва да се допусне разпространението на сепаратизма и фундаментализма в обществото ни. Ролята на лидери и политически дейци е да се предоставят още повече възможности за диалог между културите и повече толерантност²⁾.*

Прилагането на Болонската система в Азербайджан се превръща в средство за осъществяването на интеграция между азербайджанската и българската култура.

Сътрудничеството на Азербайджанската република с източноевропейските страни в сферата на културата, образованието и науката е от съществено значение с оглед заздравяването на взаимните връзки и изграждането на приятелски отношения и разбирателство между народите на Азербайджан и България. Извънредно важна за развитието на подобно сътрудничество в сферата на културата, образованието и науката е ролята на СУБ като цивилизационен и интелектуален мост, свързващ Азербайджан с Европа (СУБ, 2009: 4).

Българистиката сред другите центрове по регионалистика в СУБ

Днес СУБ, уникалният образователен и културен център, изучава задълбочено духовните ценности на славянските народи. Тук се осъществяват сериозни изследвания върху някои от славянските езици – български, руски и др., както и цялостно върху литературата на тези народи. Подготвят се висококвалифицирани специалисти не само за Азербайджанската република, но и за много източни страни.

Сътрудничеството се осъществява въз основа на договори между университетите и обхваща такива области като обмен на преподаватели и студенти, провеждане на съвместни научни изследвания, конференции, симпозиуми, семинари, повишаване квалификацията на преподавателите, обмен на информация и научно-методическа литература. Университетът е свързан с някои от българските висши учебни заведения, а също така и с тези в Русия, Украйна, Полша, Франция, Германия, Турция, Гърция, Швейцария, Грузия.

СУБ поддържа връзки на сътрудничество със следните български университети:

През 2001 г. е подписан Договор за сътрудничество между Славянския университет в Баку и Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

През 2002 г. е подписан Договор за сътрудничество между Славянския университет в Баку и Софийския университет „Св. Кл. Охридски“.

През 2009 г. е подписан Договор за сътрудничество между Славянския университет в Баку и Университета за национално и световно стопанство.

Студентка по българистика в Центъра за български език и култура при подготовка на изложбата "Българската държава от древността до наши дни", организирана от Университетския комплекс по хуманитаристика "Алма матер" към СУ "Св. Климент Охридски" (април 2011 г.)

През 2010 г. е подписано Споразумение между факултетите „Международни отношения и Странознание“ на Славянския университет в Баку и Историческия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“ (СУБ, 2009: 75).

В горепосочените договори страните се споразумяват да си сътрудничат в обмена на научни работници и студенти, на знания и опит при разискването на академични проблеми в области, от които се интересуват и двете страни, както и да си съдействат в организирането на съвместни научни срещи и семинари. През 2002 г. българистите в СУБ превеждат на български книгата „Армено-азербайджанският конфликт, войната в Нагорен Карабах“. През декември същата година тази книга е поднесена на експрезидента Ж. Желев – един от гостите на университета (Абдуллаев & Гамидов, 2005: 449).

В лабораторията „Проблеми на превода“ при СУБ са преведени и тиражирани произведения на автори от Източна Европа, включително и книгата на Ж. Желев „Фашизъм“. В издателство „Български писател“ е издадена книгата на експосланика на България в Azerbaijan И. Палчев „Aзербайджан – кавказският тигър“ (Палчев, 2008), преведена на азербайджански (Paļcev, 2009) и руски език (Палчев, 2009) от сътрудника на СУБ доц. С. Сулейманова.

Центърът за български език и култура, създаден със съдействието на посолството на Република България в Azerbaijan, е открит на 7 октомври 2004 г. от президента Георги Първанов. Дейността на Центъра е насочена към развитието на културните връзки между Azerbaijan и България, взаимното запознаване на младежта с културата, образователната система, просветата и науката на двете страни, а също така и към усъвършенстването на учебния процес в областта на българистиката.

Центърът подпомага изучаването на българската история и култура. В Славянския университет в Баку българският език се изучава от 1996 г. и в момента във факултетите „Международни отношения и Странознание“ и „Превод“

повече от тридесет студенти се обучават в неговото овладяване, като за целта се провеждат и упражнения. В Центъра е разработен научноизследователски проект, наречен „Български език в Азербайджан – история, съвременност и перспективи“, който има за цел да подпомогне изучаването на етапите от развитието на българистиката, отношенията между страните, проблемите и перспективите пред изучаването на българския език и литература.

Книжният фонд на Центъра за български език и култура в СУБ включва около 350 книги, сред които учебници, помагала, речници, художествена литература и материали, свързани с историята и културата на България, както и такива в областта на географията, икономиката, българския език. Част от книгите са в няколко екземпляра. На читателите се предоставят списания и вестници, видео- и аудиокасети, CD и DVD на български език³). Библиотеката на Центъра разполага и със следните книги: Е. Дроснева „Фолклор, библия, история“ (С., 2002), Е. Андреева „История на Второто българско царство“ (В. Търново, 1996), И. Божилова „Културата на средновековна България“ (С., 1996), Н. Генчев „Българско Възраждане“ (С., 1995), И. Илчев „България и Антанта през Първата световна война“ (С., 1990), М. Димитрова „Древната българска цивилизация“ (С., 2000), Т. Петрова „Крахът на тоталитарната икономика“ (С., 1990), Н. Никова „Празниците на българите. Легенди и предания“ (С., 2004), Б. Димитрова „Българите – първите европейци“ (С., 2002), И. Палчев „Ахмед Доган. Опит за политически портрет“ (С., 2001), С. Степанова „За локализацията на Кубратова Велика България и средновековните българи – нови факти, интерпретации, хипотези“ (С., 2000), Л. Петрова „България и Турция 1931–1941 г.“ (С., 2001) и други произведения, които запознават читателите с историята и културата, с обичаите и дипломатията на България.

В Центъра, с цел да се усъвършенства разговорната реч на студентите, е създаден Клуб на български език, където на студентите се предоставя възможността за провеждане на разговорна практика в процеса на общуване с носителите на езика⁴). Срещите им с тях подпомагат развитието на речта, а също така и по-нататъшното запознаване с историята на България, обичаите и традициите на страната. Важен фактор е и обстоятелството, че посланикът на Р България в Азербайджан, консулт, военният аташе и други сътрудници на посолството взимат участие в срещите със студентите. Темите засягат най-различни области: икономика, политика, култура и др.

През 2004–2008 г. се провеждат мероприятия, свързани с историята, културата и обичаите на българите. С участието на сътрудниците на посолството са организирани чествания, посветени на Деня на Възраждането. От 2004 г. през първите дни от март в Центъра се празнува настъпването на пролетта – Баба Марта, през април – Великден, през май – Денят на българската азбука и Гергьовден – Денят на Българската ар-

мия, през декември – Коледа (Рождество). По време на тези празници студентите се запознават с националните български особености, традиции и обичаи. Всичко това е пример за вниманието, което се отделя в Азербайджан на българския език и култура. По време на Коледните празници в Центъра на 23 декември 2007 г. консулт на посолството на Р България в Азербайджан Ж. Попов разказва на студентите за това, как в страната му се отбелязва Рождество Христово (Шигаева, 2008). Трябва да се спомене и една среща от 24 септември 2008 г., станала събитие, която е организирана от Центъра, съвместно с дружеството „Помощ в развитието на приятелски отношения между Азербайджан и България“ и проведена под мотото „Особености на българското културно наследство в Азербайджан“. По време на тази среща, в която взимат участие представители на двата народа, студентите изненадват гостите, като изпълняват българската народна песен „Магдено моме“ (Şıqayeva, 2008). Всичко това свидетелства, че дейността на Центъра е от голямо значение за защитата и запазването на българското културно наследство в Азербайджан, тъй като той безусловно подпомага българите в организирането на подобни събития. Там са осъществени срещи с много български дейци на науката и културата: с експосланика на Р България в Азербайджан И. Палчев през 2004–2008 г., председателя на Народното събрание на Р България Г. Пирински, министър-председателя С. Станишев, заместник-председателя на българската Държавна агенция за младежта и спорта М. Балабанов, председателя на „Права и свободи на български младежки движения“ Б. Михайлов, българския писател, сценарист и режисьор Г. Бранев и др. В края на октомври 2006 г., по време на срещата на преподавателите и студентите от СУБ с председателя на Съюза на писателите в България Н. Петев, председателя на Съюза на журналистите М. Вълков и председателя на фондацията „Славяни“ в България З. Захариев гостите отбелязват важната роля на близките приятелски отношения между двата народа в развитието на културните връзки между университетите (Şıqayeva, 2008).

Ръководството на Славянския университет в Баку прави съществени стъпки напред и провежда сериозна работа по откриването и поддържането на функционирането на центрове на азербайджанския език и култура в университетите на някои славянски страни (Русия, Украйна, Беларус). Основаването на подобни центрове в престижните български висши училища способства за по-задълбоченото запознаване на българите с културно-националното наследство на Азербайджан, а също и като цяло за заздравяването на връзките между двете страни в областта на културата, образованието и науката.

От момента на създаването си Азербайджанско-българското дружество, ръководено от Б. Султанов, активно участва в обществения и културния живот на България, а също и в мероприятията, провеждани във връзка с трагедиите, станали на 20-и януари в Ходжалъ. В Деня на солидарност на азербайджанците от цял свят присъстват известни българи. Засилват се взаимоотношенията на Американския университет в Баку с Югозападния университет „Н. Рилски“ (Əliyev, 2004).

През 2005 г. е създадено дружеството „Помощ в развитието на приятелските отношения между Азербайджан и България“. Председател на това дружество е госпожа Мария Павлова Гусейнова⁵⁾. То публикува списание „Акорд“ на руски и български език и запознава читателите с фактите от българската и азербайджанската история и култура, а също така и с връзките на сътрудничество между двете страни.

БЕЛЕЖКИ

1. Флаг Азербайджанской Республики – Википедия. [http://ru.wikipedia.org/wiki/Гаджибеков_У._\(1919\)._Один_год._Газета_Азербайджан,_28;_Ахмедов_С._\(2010\)._Государственный_флаг_Азербайджанской_Республики._Геральдика,_2_\(44\),_20-26._https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:AmEfCLE4G3AJ:irs-az.com/pdf/1277199894570253595](http://ru.wikipedia.org/wiki/Гаджибеков_У._(1919)._Один_год._Газета_Азербайджан,_28;_Ахмедов_С._(2010)._Государственный_флаг_Азербайджанской_Республики._Геральдика,_2_(44),_20-26._https://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:AmEfCLE4G3AJ:irs-az.com/pdf/1277199894570253595).
2. Bolqarıstan Prezidenti Georgi Pırvanova Bakı Slavyan Universitetinin fəxri doktoru diplomu təqdim edildi. Tələbə dünyası qəzeti, 12.10. 2004, 14 (58).
3. BSU-nun Bolqar dili və mədəniyyət mərkəzinin Kitab fondu.
4. Крепнут связи между Азербайджаном и Болгарией. (2006). Международный журнал *Акорд, январь-март, 1 (4)*, 10-11.
5. Болгары в Азербайджане. (2007). Международный журнал *Акорд, ноябрь-декабрь, 3 (8)*, 25-31.

ЛИТЕРАТУРА

- Абдуллаев К. М., Гамидов И. Г. (2005). *Русский язык в Азербайджане (история, современность, перспективы) /научно-публицистические очерки/*. Баку: Kitab aləmi.
- Иванов К.А. (1971). *Флаги государств мира*.
- Палчев И. (2009). *Азербайджан – Кавказский тигр (перевод с болгарского языка С. Сулейманова)*. Баку: Мутарджим.
- Палчев И. (2008). *Азербайджан – Кавказият тигър*. София: Български писател.
- Шигаева С. (2008). Празднование Коляды в Центре болгарского языка и культуры. *Tələbə dünyası qəzeti, 01 (119)*.
- Bakı Slavyan Universiteti. Бакинский Славянский Университет. Baku Slavic University. Bakı. (2009).
- Mehdiyev R. (2005). *Azərbaycan: qloballaşma dövrünün tələbləri*. Bakı: XXI–Yeni Nəşrlər Evi.

- Palçev İ. (2009). *Azərbaycan-Qafqaz pələngi (tərcümə edən: S.Süleymanova və b.)*. Bakı: Mütərcim.
- Şıqayeva S. (2008). Azərbaycanca bolqar xalqının özünəməxsusluğu və mədəni irsinin qorunub saxlanması. *Tələbə dünyası qəzeti*, 10 (128).
- Əliyev R. (2004). Bolqarıstanda Azərbaycan diasporu formalaşır. *Xalq qəzeti*, 70 (24637).
- Əliyev H.Ə. (1997). *Müstəqilliyimiz əbədidir: 30 kitabda, I kitab (İyun 1993-may 1994)*. Bakı: Azərənəşr.

RELATIONS BETWEEN AZERBAIJAN AND BULGARIA IN THE AREA OF CULTURE, SCIENCE AND EDUCATION (1991 – 2008)

Abstract. Dialogue and relations between cultures, the oldest and most fundamental mode of democratic conversation, is an antidote to rejection and violence. Azerbaijan is an uniting place for different cultures and civilizations being situated at the crossroad between the East and the West, the North and the South. Its culture has been manifested with the values of Islamic and the western societies for centuries. Today the Republic of Azerbaijan is committed to intercultural dialogue and cooperation and strives to be an integral part of the developing world.

The national flag of Azerbaijan consists of a horizontal tricolor of blue, red and green with white crescent and an eight-pointed star centered in the red band. The blue band refers to the nation's Turkic heritage, the red stands for progress, and the green represents Islam. Those three colors, presented on the flag of the Republic of Azerbaijan, indicate the important role of the state in the foreign policy issue, dialogue and cooperation between different cultures, heading for Europe by preserving its national, cultural and religious values. Thus, the three colors of the flag symbolize these elements. Religious tolerance, openness, intercultural cooperation and commitment today are among the finest qualities of the Azerbaijani people.

The article is devoted to analysis of relations between the Azerbaijan Republic and the Republic of Bulgaria in the field of culture, science and education. In the end of the XX century and the beginning of the XXI century the Azerbaijan Republic and the Republic of Bulgaria developed their relations in the noted area. The author characterizes the relations between the two states in the field of culture, science and education in the period of 1991-2008.

On 14 January 1992 Bulgaria recognized the independence of Azerbaijan and on 5 June 1992 diplomatic relations were established between the two countries. The Azerbaijani-Bulgarian cultural relations developed successfully. An agreement on cooperation between Baku Slavic University and Sofia University "St. Kl. Ohridski"

was signed in 2002. On 26-31 October 2002 the ex-president of the Republic of Bulgaria Zhelyu Zhelev was conferred upon the honorary title of Doctor of Baku Slavic University.

On 7 October 2004 the Center of the Bulgarian Language and Culture was opened with the participation of the President of the Republic of Bulgaria Georgi Parvanov. The main goal of the Center of the Bulgarian Language and Culture of Baku Slavic University is to develop the cultural relations between Azerbaijan and Bulgaria and to arouse interest of the youth in culture, education and science of both countries assisting to advance the teaching process of Bulgarian. The Center promotes the popularization of the Bulgarian language, culture and history. This language has been taught in Baku Slavic University since 1996 and now more than 30 students are learning this language in the faculties of “International Relations and Regional Studies (Bulgarian Studies)” and “Translation”. The hall is used for seminars on the above mentioned disciplines. Various cultural events related to the history, culture and customs of Bulgaria, meetings with Bulgarian statesmen and representatives of cultural and scientific spheres of this country are held in the Center. In addition, every year the Center celebrates Novruz holiday to familiarize Bulgarian people living in Azerbaijan with the customs. Holding such kind of events promotes interchange between our cultures.

Cultural relations also develop in the frame of non-governmental organizations. For assistance, on 30 May 2005 Association of the development of Friendship between Azerbaijan and Bulgaria was registered by the Ministry of Justice of Azerbaijan. The chief of the Association is M.P. Huseynova. On 5 July 2005 Bulgaria–Azerbaijan friendship association was found in Sofia. The head of the Union of Bulgarian Writers, N. Petev, was elected as a head of the association. On 30 October – 5 November 2006 a delegation including the Chief of the Federation of friendship with people of Russia and CIS Z. Zaxariev, the Head of the Union of Bulgarian Writers N. Petev and the Head of the Bulgarian Journalists M. Vilkov visited Azerbaijan. During the visit the delegation met with officials and intellectuals of Azerbaijan.

Assoc. Prof. Habil Mammadov, PhD

✉ Department of European Studies
Baku Slavic University
25, S. Rustam Str.
AZ1014, Baku, Azerbaijan
E-mail: Habildos@mail.ru